

DREPT CONSTITUȚIONAL ȘI INSTITUȚII POLITICE

Volumul II

Ediția a IV-a, revăzută și adăugită

Universul Juridic

București

-2022-

CAPITOLUL I. EVOLUȚIA CONSTITUȚIONALĂ A STATULUI ROMÂN	5
1. Scurte considerații privind apariția primelor acte constituționale românești.....	5
2. Dezvoltarea constituțională în perioada 1866 - 1989.....	13
2.1. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris	13
2.2. Constituția României din 1866	14
2.3. Constituția României din 1923	16
2.4. Constituția României din 1938	18
2.5. Constituțiile adoptate în perioada regimului comunist	20
3. Constituția României din 1991	23
3.1. Premisele elaborării unei noi Constituții.....	23
3.2. Actele cu valoare constituțională adoptate în perioada cuprinsă între decembrie 1989 și decembrie 1991	26
3.3. Elaborarea și adoptarea Constituției României din 1991.....	29
3.4. Conținutul normativ al Constituției din 1991	31
4. Revizuirea Constituției României	32
4.1. Considerații generale	32
4.2. Inițiativa revizuirii Constituției României	33
4.3. Procedura de revizuire a Constituției	34
4.4. Limitele revizuirii Constituției României	37
4.5. Revizuirea Constituției României din 1991	38
CAPITOLUL II. CARACTERELE STATULUI ROMÂN	44
1. Stat național.....	44
2. Stat suveran și independent.....	47
3. Stat unitar și indivizibil	51
4. Stat de drept, democratic și social.....	55
5. Stat pluralist	64
CAPITOLUL III. RAPORTUL DINTRE DREPTUL INTERN ȘI DREPTUL INTERNAȚIONAL	67
1. Scurte considerații privind ordinea juridică	67
1.1. Ordinea juridică internă și ordinea juridică internațională.....	68
1.2. Dreptul internațional - un drept de coordonare	69
2. Raportul dintre dreptul intern și dreptul internațional	72
2.1. Teoria dualistă și teoria monistă	73

2.2. Interdependența dintre ordinea juridică internă și ordinea juridică internațională	75
2.3. Tratatul ratificate de Parlamentul României	76

CAPITOLUL IV. PARLAMENTUL ROMÂNIEI	79
1. Considerații generale privind instituția Parlamentului	79
1.1. Noțiunea de Parlament	79
1.2. Structura Parlamentului	81
2. Rolul Parlamentului României	83
3. Alegerea Camerelor Parlamentului României	85
3.1. Alegerea Camerei Deputaților și Senatului	85
3.2. Validarea mandatelor parlamentare	89
4. Organizarea internă a Parlamentului României	92
4.1. Grupurile parlamentare	92
4.2. Structurile de conducere și organizatorice ale Parlamentului	97
A. Președintele Camerei Deputaților și Președintele Senatului	97
B. Birourile Permanente ale celor două Camere	99
C. Comitetul liderilor grupurilor parlamentare al fiecărei Camere	105
D. Comisiile parlamentare ale fiecărei Camere	107
5. Funcționarea Parlamentului României	124
5.1. Legislatura	124
5.2. Sesiunile Camerei Deputaților și Senatului	125
A. Sesiunile ordinare	125
B. Sesiunile extraordinare	125
5.3. Sesiuni „de drept” sau convocarea Parlamentului de drept	126
5.4. Ședințele Camerei Deputaților și Senatului	127
5.5. Modalități de vot	120
6. Mandatul Parlamentar	134
7. Statutul deputaților și senatorilor	136
8. Funcțiile Parlamentului României	142
8.1. Funcția legislativă	143
♦ Procedura legislativă parlamentară	148
♦ Delegarea legislativă	159
8.2. Funcția de informare	164
8.3. Funcția de control asupra executivului	165
8.4. Funcția de desemnare prin investire, alegere sau numire a unor autorități publice	166
9. Actele Parlamentului	166
9.1. Actele juridice ale Parlamentului	166
A. Legea	166
B. Hotărârile Parlamentului	169
C. Regulamentele parlamentare	170

D. Motiuni	171
9.2. Actele politice ale Parlamentului	175

CAPITOLUL V. PREȘEDINTELE ROMÂNIEI..... 177

1. Rolul Președintelui României	177
2. Alegerea Președintelui României.....	179
3. Durata mandatului Președintelui României	182
4. Incompatibilități și imunități	184
4.1. Incompatibilitățile funcției de Președinte al României	184
4.2. Imunitatea Președintelui României	185
5. Atribuțiile Președintelui României.....	187
5.1. Atribuții privind legiferarea	187
5.2. Atribuții privind organizarea și funcționarea puterilor publice	188
5.3. Atribuții privind alegerea, formarea, avizarea formării, numirea sau revocarea unor autorități publice.....	188
5.4. Atribuții în domeniul apărării țării și asigurării ordinii publice.....	189
5.5. Atribuții în domeniul politicii externe	190
5.6. Alte atribuții	190
6. Răspunderea politică și penală a Președintelui României.....	192
6.1. Răspunderea politică	192
6.2. Răspunderea penală.....	194
7. Actele Președintelui României.....	195

CAPITOLUL VI. GUVERNUL ROMÂNIEI 196

1. Rolul și locul Guvernului.....	196
2. Componenta Guvernului	197
3. Încetarea.....	197
4. Durata mandatului.....	198
5. Incompatibilități	200
6. Primul – Ministru	202
7. Ședințele și actele Guvernului.....	203
8. Răspunderea Guvernului.....	204

CAPITOLUL VII. AUTORITATEA JUDECĂTOREASCĂ..... 209

1. Considerații generale.....	209
2. Instanțele judecătorești.....	209
3. Ministerul Public.....	212
4. Incompatibilități	213
5. Consiliul Superior al Magistraturii	214
6. Principiile de desfășurare a justiției.....	216

CAPITOLUL VIII. CURTEA CONSTITUȚIONALĂ A ROMÂNIEI	223
1. Locul și rolul Curții Constituționale	223
2. Curtea Constituțională, organ politico-jurisdicțional.....	224
3. Structura Curții Constituționale	225
3.1. Componenta Curții Constituționale	225
3.2. Președintele Curții Constituționale	225
3.3. Durata mandatului judecătorului Curții Constituționale.....	226
4. Statutul judecătorilor Curții Constituționale.....	227
5. Atribuțiile Curții Constituționale și procedura jurisdicțională	228
6. Actele Curții Constituționale	247
 CAPITOLUL IX. PARTIDELE POLITICE	 249
1. Considerații generale	249
2. Organizarea și funcționarea partidelor politice.....	250
♦ Înregistrarea partidelor politice și încetarea activității acestora	253
3. Sisteme de partide politice.....	255
4. Rolul partidelor politice	256
5. Asocierea partidelor politice.....	257
6. Alte forme de asociere	258
6.1. Sindicatele.....	258
6.2. Grupurile de presiune.....	260
 ANEXA nr. 1	
Legea nr. 47/1992 privind organizarea și funcționarea Curții Constituționale, republicată.....	262
 ANEXA nr. 2	
Legea partidelor politice nr. 14/2003.....	284
 BIBLIOGRAFIE.....	 297

EVOLUȚIA CONSTITUȚIONALĂ A STATULUI ROMÂN

1. SCURTE CONSIDERAȚII PRIVIND APARIȚIA PRIMELOR ACTE CONSTITUȚIONALE

Apariția primei Constituții a României a fost precedată de importante mișcări sociale și reforme care au avut loc în cele două principate române, Moldova și Țara Românească.

Primele încercări de organizare politică le întâlnim în secolul al XVIII-lea și începutul secolului al XIX-lea, încercări care s-au concretizat într-o serie de documente adoptate la vremea respectivă, cum ar fi de exemplu, Așezămintele lui Constantin Mavrocordat din 1740 și 1743, iar mai târziu Pravilniceasca Condică tipărită de Alexandru Ipsilanti în anul 1780.

Așezămintele lui Constantin Mavrocordat, document publicat în revista franceză „Mercure de France” sub denumirea de „Constituție”, prevedea o serie de reforme, în special, în domeniile fiscal, administrativ, juridic și agrar. În domeniul fiscal, reforma privea desființarea impozitului pe vite mari cornute și fixarea birului în patru sferturi pe an, suma totală era împărțită în raport de averea fiecărei familii, iar cei care aveau o avere mai mare plăteau mai mult. Boierii dregători au fost împărțiți după trei ranguri – mare, mijlociu și mic, și fiecare, după rang, primea leafă din visteria statului, care reprezenta o cotă-parte din impozitele adunate de către stat. O parte din țărani lucrau pentru boierii cu slujbe, aceștia fiind scutiți, în schimbul unui număr de zile lucrate, de plata de impozite către stat, iar numărul de țărani pentru fiecare boier sau cler, era stabilit de domnitor.

Din punct de vedere administrativ, reforma privea măsuri în vederea consolidării aparatului de stat central, în sensul că administrațiile ținuturilor au fost subordonate puterii centrale și fiecare ținut era condus de doi ispravnici care aveau atribuții administrative, fiscale și judiciare. Funcționarii numiți de domni și plătiți din visteria statului erau obligați să se adreseze în scris domnului în limba română. De asemenea, Constantin Mavrocordat a interzis ca persoanele care nu știau carte să fie ridicate la rang bisericesc și a cerut egumenilor mănăstirilor din țară să prezinte anual un raport privind

activitatea lor gospodărească, dispunând, totodată ca aceștia să fie numiți din rândul călugărilor români.

O altă reformă s-a referit la judecată, astfel, dintre boierii care nu aveau dregătorii au fost numiți judecători speciali care erau obligați să se prezinte la curtea domnească și să examineze litigiile.

Pătrunderea armatei rusești în Moldova a determinat începerea războiului ruso-turc, acestuia urmându-i și alte intervenții armate ale Rusiei.

În anul 1774 s-a încheiat *Tratatul de la Kuciuk-Kainargi* între Imperiul Țarist și Imperiul Otoman, prin care s-a stabilit ca imperiul Rusiei să restituie Sublimei Porți cele două principate ale Valahiei și Moldova, rezervându-și dreptul de a interveni în cazul în care Imperiul Otoman nu ar respecta condițiile impuse prin tratat. De exemplu, să respecte pe toți locuitorii principatelor, să nu împiedice exercitarea liberă a religiei creștine și să nu pună nici un obstacol în construirea unor noi biserici și în repararea celor vechi, să restituie mănăstirilor și particularilor pământurile care le-au aparținut și le-au fost luate „în afara oricărei dreptăți”, să permită familiilor care doresc să se stabilească în altă parte permis de liberă trecere cu toate bunurilor lor, să nu impună celor două popoare nici o contribuție sau plată pentru durata războiului ș.a.

În anul 1780, Alexandru Ipsilanti¹ a elaborat *Pravilniceasca Condică*, o culegere de legi pentru Țara Românească și care a avut ca izvoare dreptul bizantin, obiceiurile pământului și unele rânduieli stabilite sub domnia sa. Pravila stăbilea, printre altele, dreptul boierilor de a moșteni bunurile clăcașilor și a reglementat dijma și claca². *Pravilniceasca Condică* a fost abrogată prin Codul lui Caragea în anul 1818.

În aceeași perioadă, boierii au reclamat o serie de reforme politice, prin numeroase memorii adresate Rusiei și Austriei, care aveau ca scop emanciparea principatelor aflate sub suveranitate otomană.

De asemenea, în Transilvania este formulată în anul 1791, petiția cunoscută sub denumirea *Supplex Libellus Valachorum*, adresată împăratului Leopold al II-lea al Austriei, semnată de „Clerul, Nobilimea, Starea

¹ Domn al Țării Românești (1774-1782).

² Dijma, formă a rentei viagere, era o dare care însemna a zecea parte din produse (recoltă) percepută de proprietarul feudei de la țăran pentru lotul de pământ dat acestuia pentru a-l lucra („... s-au hotărât într-această condică a se lua din zece una după dreptate ...”- Academia Republicii Populare Române, *Pravilniceasca Condică*, Ediție critică, Ed. Academiei Republicii Populare Române, 1957, p. 156). Claca era tot o formă a rentei feudale dar consta în muncă neplătită pe care țăranul era obligat să o presteze în folosul proprietarului pământului.

militară și cea Orășenească a întregii națiuni române din Transilvania”, prin care se solicita să i se restituie națiunii române care trăiește în principatul Transilvania străvechile drepturi „care sunt legate prin însăși firea lucrurilor de toți cetățenii și de care în secolul trecut ea a fost despuiată, cum se va arăta de îndată, fără nici un drept, ci numai din cauza vitregiei acelor timpuri”.

Astfel, se revendica egalitatea națiunii române din punct de vedere politic cu populația de alte naționalități existentă în Transilvania³.

Revoluția de la 1821 condusă de Tudor Vladimirescu, deși înfrântă, a avut ecouri pe continentul european și a adus în prim plan situația celor două principate române. Ţelurile revoluției au fost consemnate în scrisori adresate Porții și în diferite documente, cel mai important fiind actul intitulat *Cererile norodului românesc* din 1821. Acesta prevedea, printre altele, o reformă politică și una administrativă, ca Tudor Vladimirescu să fie „mai mare și chivernisitar la toate adunărea pentru folosul a toată opștea...”, toate dregătoriile țării „atâta cele politicești cât și cele bisericicești de la cea mai mare la cea mai mică” să nu mai fie date pe bani, ci să fie ocupate numai de cei potriviți pentru acestea și fără „dare de bani”, reducerea aparatului administrativ și chiar desființarea unor organe: „Hătmănia divanului să lipsească cu totul” sau „Vornicia de poliție să lipsească cu totul, adică dregătoria aceștii vornicii, fiind că este pricinuitoare de mare jăfuire norodului”.

De asemenea, în document se prevedea și o reformă juridică „Pravilniceasca condică a lui Caragea să lipsească cu totul, nefiind făcută cu voința a toat norodului”.

Cererile norodului românesc urmau să fie întărite „atât cu hrisov cu mare jurământ obștesc că se vor păzi cât și cu hatșarif împărătesc, care să fie și cu știrea Rusii...”.

O importanță deosebită o are *Memoriul Cărvunarilor* din 1822, despre care s-a afirmat că este prima „înrupare a unei gândiri constituționale în Țara Românească și cea dintâi manifestare politică a cugetării liberale”⁴.

Numit și Constituția Cărvunarilor, *Memoriul* reprezintă un proiect de lege fundamentală care, chiar dacă nu a fost aplicat, prin ideile valoroase pe care le cuprinde a contribuit la dezvoltarea constituțională a țării. Constituția Cărvunarilor prevedea: garantarea dreptului de proprietate, iar

³ C. Călinoiu, V. Duculescu, *Drept constituțional și instituții politice*, Ediție revizuită și completată, Ed. Lumina Lex, București, 2005, p. 105.

⁴ A.D. Xenopol, *Istoria partidelor politice în România*, vol. I, Ed. Albert Baer, București, 1910, p. 99.

UBRIS We know books

dacă trebuințele obștești aveau neapărată nevoie de un lucru aparținând unei persoane, aceasta se putea face numai după ce i se va da „o despăgubire potrivită cu lucrul ce se va cere a i se lua”; respectarea legii și pedepsirea celor care se fac vinovați de încălcarea ei, după o judecată dreaptă, nimeni neputând fi „învinovătit, ridicat la închisoare sau pedepsit decât numai într-o întâmplare hotărâtă prin pravilă și după formele pravilei”; înființarea sfatului obștesc, adică adunarea reprezentativă cu competență de a legifera, care să îndrepte pravilele după trebuință, să îmbunătățească economia, comerțul, să înființeze școli și alte așezăminte publice etc.; domnul să fie ales de adunarea obștească numai dintre pământeni (cetățeni), să fie cunoscut pentru faptele sale bune și pentru patriotismul său; conducerea statului să fie asigurată de domn și sfatul obștesc, dispoziție de natură să limiteze puterile domnului.

Sfârșitul războiului ruso-turc a fost marcat de pacea de la Adrianopol din 1829, iar rezultatul negocierilor dintre Imperiul Țarist și Imperiul Otoman privind sfera de influență în cele două țări românești au fost consemnate într-un tratat semnat la 14 septembrie 1829.

Tratatul de la Adrianopol a consfințit o puternică influență a Rusiei în cele două state „Moldova și Valahia” și a consacrat pentru prima dată principiul separației puterilor. Tratatul conținea dispoziții privind organizarea statală, interzicea amestecul Porții în treburile interne ale celor două principate și stabilea că „locuitorii principatelor se bucură de deplina libertate a comerțului pentru toate produsele solului și industriei lor”.

Începând cu anul 1829, cele două principate au cunoscut schimbări profunde sociale, politice, economice și culturale. În această perioadă comerțul s-a dezvoltat și, în același timp, clasa de mijloc românească, populația urbană s-a dublat, iar orașele au devenit mai prospere și mai mari.

Dar, guvernământul constituțional în România, se arată în literatura de specialitate, a luat naștere sub forma regimului parlamentar⁵, începuturile de afirmare a acestuia datând din perioada de aplicare a *regulamentelor organice*.

Regulamentele organice se refereau la organizarea celor două principate, Țara Românească și Moldova și au fost elaborate în conformitate cu dispozițiile tratatului de la Adrianopol. Acestea au fost aplicate din anul 1831 în Țara Românească și din anul 1832 în Moldova, și conțineau prevederi aproape identice.

⁵ T. Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice – Tratat elementar*, vol. I, Ed. Lumina Lex, București, 1998, p. 359.

Deși, au fost aduse numeroase critici regulamentului „este de notat că el a consacrat *principiul separației puterilor* și a favorizat *dezvoltarea noilor relații economice*. De fapt, el a înlocuit arbitrarul puterii domnitorilor și a introdus norme și instituții moderne de organizare a statului”⁶.

Regulamentul organic, arăta N. Bălcescu „recunosc drept *principiul libertății comerciale*, despărți puterile judecătorești, administrative și legislative și introduse regimul parlamentar”⁷.

Dincolo de aceste critici, regulamentele organice sunt considerate de majoritatea autorilor, primele acte constituționale românești, acte care au adus importante schimbări în viața celor două principate românești, Țara Românească și Moldova, după încheierea îndelungatei domnii fanariote.

Regulamentele au încercat pentru prima dată să reorganizeze politic statul prin înființarea de organe legislative, executive și judecătorești, și au prevăzut în mod clar o separare a puterilor statului potrivit principiului separației puterilor în stat, principiu consacrat deja în majoritatea constituțiile statelor lumii.

Într-o opinie se arată că „principiul separației puterilor în stat, fără de care regimul parlamentar nu poate fi conceput, era firav, precar, efemer și abia conturat”⁸.

Puterea legislativă era încredințată unei Obștești Adunări, astfel „toate isvoadele de pravilă sau regulamenturi nouă, trebuesc întâiu să se dea în cercetare Obicinuitei Obșteștii Adunări ...” potrivit art. 55 din Regulamentul Organic al Valahiei și „toate proecturile de legiuire și de regulamente nouă ... trebuie a fi supuse mai înnainte dezbaterii Obșteștii Obicinuite Adunări” potrivit art. 58 din Regulamentul Organic al Moldovei.

Puterea executivă era încredințată domnului, regulamentele stabilind că acesta are în atribuție „... împlinirea legiuirilor înființate” și nici o întâmplare nu va putea împiedica „lucrarea puterii suverane de administrație și de paza orânduiei și a liniștei publice ...” care este dată domnului potrivit obiceiurilor țării (art. 58 din Regulamentul Organic al Valahiei și art. 61 din Regulamentul Organic al Moldovei).

În ceea ce privește puterea judecătorească, aceasta urma să fie încredințată, în Țara Românească „unui osebit Divan sau asupra unei Înalte

⁶ Prof.univ.dr. V. Duculescu, *Protecția juridică a drepturilor omului*, Ed. Lumina Lex, București, 2008, p. 27.

⁷ *Ibidem*.

⁸ T. Drăganu, *Începuturile și dezvoltarea regimului parlamentar în România până în 1916*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1991, p. 48.

Curți”, iar în Moldova „unui osebit Divan sau unui Înalt Tribunal judecătorescu ...”.

De asemenea, erau schițate primele elemente ale unei viitoare monarhi constituționale, în sensul că cele două regulamente stabileau că domnul se alege pentru toată viața, el trebuie să aibă 40 de ani împliniți și să facă parte dintr-o familie nobilă (art. 26 din Regulamentul Organic al Valahiei și art. 27 din Regulamentul Organic al Moldovei).

Cele două regulamente, prin asemănarea lor au reprezentat un pas important în vederea realizării viitoarei uniri a principatelor române și, în același timp, pentru prima dată au fost limitate puterile domnului prin crearea adunărilor obștești cu competența de a dezbate legi, având ca izvor legea și nu obiceiurile țării.

Prin dispozițiile pe care le conțin, cele două regulamente organice au contribuit, în bună parte, la organizarea societății românești din acea perioadă.

Mișcarea revoluționară din Franța a avut puternice ecouri și în țările române, unele din ideile și principiile revoluției franceze fiind preluate și în documentele revoluției de la 1848 din Transilvania, Moldova și Țara Românească.

*Programul de la Blaj*⁹ din Transilvania, *Dorințele Partidei Naționale din Moldova*¹⁰ și *Proclamația de la Islaz*¹¹ din Țara Românească, adoptate

⁹ La punctul 1 din Programul de la Blaj se arăta că „Națiunea română, răzimată pe principiul libertății, egalității și fraternității, pretinde independența sa națională în respectul politic ca să figureze în numele său ca națiune română, să-și aibă reprezentanții săi la dieta țării în proporțiune cu numele său, să-și aibă dregătorii săi în toate ramurile administrative, judecătorești și militare în aceeași proporțiune, ca să se servească cu limba sa în toate trebile ce se ating de dânsa, atât în legislațiune, cât și în administrațiune”.

¹⁰ Program redactat de Mihail Kogălniceanu în numele revoluționarilor moldoveni, în august 1848, Dorințele Partidei Naționale din Moldova a prevăzut o serie de principii și reforme, cum ar fi: neatârănarea administrativă și legislativă fără „amestec a orice puteri străine”; egalitatea drepturilor civile și politice; adunarea obștească să fie compusă din reprezentanții tuturor stărilor sociale „proprietatea, comerțul, slujbele făcute statului, capacitatea și agricultura”; responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor în funcțiile care le ocupă; libertatea tiparului; publicitatea ședințelor adunării obștești și a tribunalelor; libertatea individuală și a domiciliului; înființarea unui ordin de avocați pentru libera apărare și a ministerului public; reforma tribunalelor și inamovibilitatea judecătorilor; neamestecul domnitorului în „ramul judecătoresc” și executarea hotărârilor fără „întărirea sa” pentru că domnul trebuie să stea departe de litigiile particularilor întrucât amestecul său ar compromite influența suverană; libertatea cultelor ș.a.

¹¹ Proclamația de la Islaz, program adoptat de mișcarea revoluționară din Țara Românească, în anul 1848, conținea o serie de principii cum ar fi: independența

în anul 1848, prevedeau o serie de reglementări democratice într-un stat care urma să aibă baze constituționale, un regim parlamentar și un domn ales și care să fie căutat în toate stările societății.

Revoluția din anul 1848, arăta Nicolae Bălcescu, nu a fost un fenomen efemer, fără trecut și fără viitor, fără altă cauză decât voința întâmplătoare a unei minorități sau mișcarea generală europeană. Revoluția generală fu ocazia, iar nu cauza revoluției, care se pierde în adâncul veacurilor¹².

Tratatul de pace de la Paris din 1856 a marcat încheierea războiului din Crimeea (1853-1856) și a prevăzut, referitor la cele două principate române, că acestea rămân sub suveranitatea otomană dar „sub garanția puterilor contractante”, adică a puterilor semnatare ale tratatului: Austria, Franța, Anglia, Prusia, Rusia și Sardinia.

De asemenea, tratatul a stabilit convocarea în fiecare din cele două principate a unui Divan ad-hoc, compus din reprezentanții tuturor claselor sociale, care vor fi chemate să exprime dorințele populațiilor în ceea ce privește organizarea principatelor, iar înțelegerea finală cu puterea suverană va fi transmisă pentru a fi consfințită printr-o convenție încheiată de înaltele părți contractante la Paris.

Hotărârile adoptate de cele două Divane ad-hoc au fost dezbătute de o comisie a puterilor contractante și în temeiul lor a fost semnată de către puterile contractante la 19 august 1958, *Convenția de la Paris*.

Potrivit Convenției, care cuprindea dispoziții fundamentale privind organizarea celor două principate, puterea legislativă în fiecare principat urma să fie exercitată de domn, de o Adunare Electivă și de o comisie centrală¹³ care era comună pentru cele două țări, puterea executivă urma să

administrativă și legislativă a poporului român și neamestec al nici unei puteri din afară în treburile interne; egalitatea drepturilor politice; adunarea generală compusă de reprezentanți ai tuturor stărilor societății; domnul responsabil ales pentru o perioadă de cinci ani și căutat în toate stările societății; responsabilitatea miniștrilor și a tuturor funcționarilor în funcția ce ocupă; libertate absolută a tiparului; desființarea, atât în faptă, cât și în vorbă, a pedepsei cu moarte ș.a. De asemenea, Proclamația prevedea convocarea de urgență a adunării generale extraordinare constituantă, aleasă pentru a reprezenta toate interesele și profesiile, pentru a elabora constituția țării în temeiul articolele conținute de Proclamație și decretate de poporul român.

¹² N. Bălcescu, *Opere*, vol. I, Ed. Academiei, București, 1953, p. 264.

¹³ Convenția stabilea în art. 27 că reședința comisiei centrale va fi la Focșani și va fi compusă din 16 membri, 8 moldoveni și 8 valahi: 4 vor fi aleși de fiecare domn dintre membrii adunării sau dintre persoanele care ocupă funcții înalte în țară și 4 de fiecare adunare dintre membrii săi.

fie exercitată de domn¹⁴, iar cea judecătorească, exercitată în numele domnului, urma să fie încredințată magistraților numiți de acesta.

Legile de interes special pentru fiecare principat erau pregătite de domn și supuse aprobării adunării, iar legile de interes comun pentru ambele principate erau elaborate de comisia centrală și supuse dezbaterii adunărilor electiv.

Dacă legile erau aprobate, Convenția prevedea că trebuiau înaintate domnului spre promulgare. Toate legile, inclusiv cele financiare, precum și regulamentele de administrație publică, urmau să fie publicate în *Gazeta Oficială*.

Domnul era cel care convoca adunarea în sesiunile ordinare, adunarea extraordinară și avea dreptul de a dizolva adunarea.

Deși această convenție nu oferea un cadru bine conturat pentru dezvoltarea ulterioară în țările române a regimului parlamentar, ea consacra câteva principii specifice acestui sistem de guvernământ. Convenția definea în termeni expresi prerogativa domnului, ales pe viață, de a dizolva Adunarea Electivă și stabilea dreptul miniștrilor de a intra în această adunare și de a lua cuvântul, formulând în același timp, în mod implicit, regula că miniștrii pot fi recrutați și din rândurile deputaților¹⁵.

De asemenea, Convenția prevedea că se va înființa o „înalță Curte de justiție și de casațiune”, comune ambelor principate, cu sediul la Focșani, având în competență soluționarea hotărârilor pronunțate de curțile și tribunalele din cele două principate.

Unirea principatelor române a reprezentat o nouă etapă în dezvoltarea constituțională românească.

Prin alegerea, potrivit dispozițiilor Convenției de la Paris, a lui Alexandru Ioan Cuza ca domn al Moldovei la 5 ianuarie 1859 de către Adunarea Electivă a Moldovei și ca domn al Țării Românești la 24 ianuarie 1859 de către Adunarea Electivă a Valahiei, s-a realizat, în fapt, unirea celor două principate române.

După negocieri cu Poarta și puterile contracte ale Convenției, justificat în principal de faptul că se întâmpină mari dificultăți în administrare, având în vedere că existau două adunări și două ministere separate, ceea ce reprezenta o piedică în progresul celor două țări, în urma Unirii Principatelor,

¹⁴ Art. 15 alin. 3 din Convenția de la Paris a stabilit că domnul „numește în toate legile de administrațiune publică și face regulamentele necesarii, pentru executarea legilor”.

¹⁵ T. Drăganu, *op. cit.*, vol. I, p. 362.

A.I. Cuza obține consimțământul acestora de a organiza un singur minister și o singură Adunare Electivă, prin unirea celor existente.

În Proclamația către Țară a Principelui Alexandru Ioan Cuza, de la 11 decembrie 1861, acesta afirma că „Unirea este îndeplinită... Naționalitatea română este întemeiată”, iar „Alesul vostru vă dă astăzi o singură Românie”.

Astfel, în ianuarie 1862 s-a creat o singură Adunare Electivă, cu sediul la București, un singur guvern și, într-o scurtă perioadă, au fost unificate și celelalte instituții ale celor două țări.

În același timp, A.I. Cuza a început o serie de reforme care au vizat administrația, agricultura, armata, justiția, învățământul, biserica.

Aceste schimbări nu erau pe placul unei mari părți din adunare formată din reprezentanții moșierimii care se opuneau, în special, măsurilor privind reforma agrară și respingeau proiectele de legi care erau propuse în domeniile vizate de reforme.

În aceste condiții, la 2 mai 1864, A.I. Cuza, la sugestia lui Mihail Kogălniceanu, prim ministru la acea vreme, printr-o lovitură de stat, a dizolvat Adunarea Electivă și poporul a fost chemat să se pronunțe prin „da” sau „nu” asupra legii electorale propusă de aceștia și respinsă inițial de Adunare, și asupra unui statut elaborat după Convenția de la Paris. Cele două documente care, după unii autori, au constituit prima Constituție a României, au fost aprobate prin plebiscit¹⁶.

Statutul elaborat după Convenția de la Paris și legea electorală formează prima Constituție a României, considerate astfel deoarece cuprind reglementări ale unor relații sociale fundamentale, esențiale pentru instaurarea, menținerea și exercitarea puterii¹⁷.

2. DEZVOLTAREA CONSTITUȚIONALĂ ÎN PERIOADA 1866 - 1989

2.1. Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris

În anul 1864, Alexandru Ioan Cuza a promulgat „Statutul dezvoltător al Convenției de la Paris” - cunoscut în istorie și literatura de specialitate sub denumirea de „Statutul lui Cuza”- și legea electorală.

¹⁶ Pentru „da” au fost exprimate 682.621 de voturi, pentru „nu” 1.307 voturi și au fost 70.220 abțineri – D.C. Giurecu, *Istoria României în date*, Ed. Enciclopedică, București, 2003, p. 208.

¹⁷ I. Muraru, E.S. Tănăsescu, *Drept constituțional și instituții politice*, vol. I/Ediția a XI-a, Ed. All Beck, București, 2003, p. 83.

Statutul reprezintă o dezvoltare a Convenției de la Paris, așa cum arată denumirea și a fost considerat de unii autori prima constituție a țării, deși în preambulul acestuia se arată că „convențiunea încheiată la Paris în 7/19 august 1858, între Curtea Suzerană și între Puterile garante autonomiei Principatelor - Unite, este și rămâne legea fundamentală a României”¹⁸.

Statutul lui Cuza a introdus pentru prima dată sistemul bicameral prin crearea Corpului Ponderator care alături de Adunarea Electivă și de domn, urmau să exercite puterea legislativă.

A doua instituție introdusă prin Statut era Consiliul de Stat, compus din membri numiți de domn.

Statutul stabilea că domnul are inițiativă legislativă, proiectele legislative fiind elaborate și pregătite cu concursul Consiliului de Stat, și ulterior, supuse Adunării Elective și Corpului Ponderator spre dezbateră.

De asemenea, se prevedea expres că nici o lege nu poate fi supusă promulgării domnului înainte de a fi discutată și votată de domn, de Adunarea Electivă și Corpul Ponderator, domnul putând să promulge sau să refuze promulgarea legii (sanționarea legii).

Puterea executivă era exercitată de domn și Consiliul de Miniștri, iar cea judecătorească era exercitată de instanțele judecătorești.

Legea electorală împărțea alegătorii în două categorii, criteriul fiind acela al averii. Prima categorie, alegătorii primari, era compusă din persoanele care nu cunoșteau carte, dar care plăteau dări către stat. În a doua categorie, alegătorii direcți, intrau persoanele care cunoșteau carte și aveau un anumit venit, intelectualii, preoții, pensionarii.

Indiferent că erau alegători primari sau alegători direcți, aceștia trebuiau să aibă vârsta de 25 de ani împliniți.

Prin legea electorală erau reglementate organizarea și desfășurarea alegerilor pentru organul legislativ, condițiile de a alege și a fi ales, precum și pedepsele prevăzute pentru infracțiunile electorale.

2.2. Constituția României din 1866

A.I. Cuza a fost obligat să abdice la data de 11 februarie 1866, lăsând o țară unită și deschisă la progres. Pe tronul țării a fost adus un principe

¹⁸ În realitate, A.I. Cuza prin depunerea dată Statutului a urmărit să nu aducă atingere intereselor Porții și Puterilor semnatare ale Convenției de la Paris, domnitorul dorind ca acesta să apară ca un act adițional la Convenție. Întrucât Statutul modifica aproape în întregime Convenția, unii autori, întemeiați au apreciat că cele două acte reprezintă prima constituție a României.